

Evaluatie invoering Bijbelklas en Kindercatechese

Mei 2018

Inleiding

In het voorjaar van 2017 ontving de Stuurgroep Kind op Zondag van de kerkenraad van de Hervormde Gemeente te Everdingen de opdracht na te gaan wat het verlangen van de gemeente was voor de kinderen in de gemeente en hun plaats in de eredienst. De Stuurgroep is vervolgens met een concreet voorstel gekomen dat in oktober 2017 is ingevoerd.

In het stuk dat nu voor u ligt geven we een evaluatie van dit eerste seizoen. We hebben deze evaluatie uitgevoerd met behulp van leidinggevendenden, ouders en kinderen van de kindercatechese (zie bijlagen).

Voorafgaand aan de evaluatie hebben we met elkaar gedeeld dat 'het lijkt te werken'. De Bijbelklas in de morgendienst geeft rust in de kerk. De kindercatechese tijdens de avonddienst is verdiepend. De opkomst is hoog. De gemeente heeft positiever gereageerd dan eerst ingeschat werd door ons. Voor ons gevoel draagt de aandacht voor kinderen bij aan de saamhorigheid in de gemeente.

Evaluatie met leiding

De leiding is positief over de wijze waarop Bijbelklas en Kindercatechese 'On Track' worden vormgegeven.

Punten die positief gewaardeerd worden zijn de aandacht voor het kind (o.a. kindermoment), de rust bij de start van de Bijbelklas, het sturen van kaarten naar (zieke) gemeenteleden en het maken van een presentje bij speciale diensten.

Fijn ook dat kinderen in de bovenbouw elkaar bewuster ontmoeten. Daardoor zijn ze zich meer bewust van hun eigen identiteit als gelovige.

Punt van aandacht voor de Bijbelklas is de groeps grootte. De consistorie is al bijna te klein. Misschien is het mogelijk om naar het kleine zaaltje van het Hervormd Centrum te gaan, wanneer de peuterspeelzaal eruit is.

Punt van aandacht voor de Kindercatechese 'On Track' is het pedagogisch klimaat. Kinderen vinden het niet altijd gemakkelijk om betrokken te zijn op elkaar. Het zou goed zijn om te investeren in meer groepsvormende activiteiten.

Punt van aandacht in het algemeen is de psalmen- liederenlijst. Enerzijds is het mooi dat er veel psalmen geleerd worden. Anderzijds wordt met name rond Pasen en Kerst lang geoefend met liederen die met name van waarde zijn voor de Paas- dan wel Kerstviering.

Het 'spanningsveld' bij dit thema is dat psalmen steeds verder weg lijken te staan bij de kinderen (taal- en leefwereld), maar tegelijk wel aansluiten bij de liturgie van onze gemeente.

De leiding van de Bijbelklas stelt voor om psalmen, Bijbelteksten en liederen elk een derde deel van de lijst te laten zijn.

Daarnaast zijn er een aantal organisatorische punten die aangepast kunnen worden, zie bijlage B. De leiding neemt dat mee naar een volgend seizoen. Eén van die punten is de vraag of na de preek op een knopje gedrukt zou kunnen worden, zodat de leiding weet wanneer deze afgelopen is. Dat is niet altijd even goed te horen.

Evaluatie met ouders

De ouders hebben een enquête kunnen invullen om hun mening over de nieuwe opzet te geven. De enquête laat zien dat de overgrote meerderheid van de ouders positief is over Bijbelklas en Kindercatechese 'On Track'.

Deze positieve waardering geldt en de Bijbelklas en de kindercatechese 'On Track'. Voor veel gezinnen geldt dat ze de zondag nu ook meer als vier- en gezinsdag ervaren. De meeste ouders vinden het prettig dat kinderen tijdens de preek naar de Bijbelklas gaan.

Het is niet zo dat Bijbelklas en kindercatechese extra motiveren om naar de kerk te gaan. Doorpraten over bijbelklas en kindercatechese kan mogelijk extra gestimuleerd worden.

Een positief punt dat meerdere malen genoemd werd was de aandacht voor het kind en de positieve sfeer. Als tip werd onder meerdere malen genoemd dat het fijn zou zijn als liederen meer aansluiten bij de kinderen.

Een genoemd punt om over door te denken is de onrust in de diensten dat de kinderen niet naar de Bijbelklas gaan. Nog steeds geven ouders allerlei materialen mee tijdens deze diensten, dat werkt niet bevorderend voor de rust tijdens de kerkdienst.

Evaluatie met kinderen

Kinderen zijn in een op een gesprekjes gevraagd om hun mening te geven over de kindercatechese 'On Track'. Ze zijn positief over de avonden. Ze waarderen onder andere de openheid, het kringgebied en het kunnen delen met elkaar. Ze geven aan meer te leren over God. Ze geven zelf aan dat het wel rustiger mag in de groep, soms is het te druk.

We gaan nog actiever werken aan de sfeer in de groep. De methode On Track slaat aan. Het zou fijn zijn als we een manier vinden om iets meer aan ontspanning te doen. De lessen uitspreiden over twee avonden of een paar avonden plannen waarop we geen On Track doen, maar werken aan de sfeer en tijd hebben voor ontspanning is een optie. We hebben hier tijd en ruimte voor omdat we afgelopen jaar mee hebben gedaan aan het kerst- en paasproject van de Bijbelklas, maar dat willen we volgend jaar anders inplannen. De kinderen zijn bij deze lessen minder enthousiast en gemotiveerd. We kunnen die projecten wel inkorten en één thema avond houden over het project.

Evaluatie met stuurgroep

In de Notitie Kind op zondag hebben we een aantal noties geformuleerd, waarmee we ons verlangen voor de kinderen onder woorden brengen. Deze noties gebruiken we ook voor de evaluatie

Vieren

In gesprekken met anderen krijgen we mee dat het kindermoment bijdraagt aan een positieve sfeer in de dienst. Ook het moment waarop kinderen terugkomen in de kerk is een moment dat daaraan bijdraagt.

De kinderen zijn erg betrokken bij het kindermoment.

De zondag als dag van vieren in het gezin wordt mede gestimuleerd, doordat gezinnen nu gelijktijdig naar huis kunnen.

Voor ons als stuurgroep is het nog even de vraag wat verstandig is, als het gaat om de vraag welke diensten de Bijbelklas wel of niet bijwoont. Ook vragen we ons af of opening- sluiting winterwerk van karakter veranderen, nu het geen relatie meer heeft met Bijbelklas of Kindercatechese 'On Track'.

Verwelkomen

In de liturgie zit misschien nog wat afstand naar de jongere tieners. Mede door het beperkte aanbod liederen in Op Toonhoogte is het niet altijd mogelijk een kinderlied te zingen op het moment dat de kinderen in de kerk zitten.

Een taak in de kerk hebben kinderen niet, dat punt hebben we laten liggen,

Inwijden

Kennis blijft punt van aandacht

- Geloofsopvoeding thuis is van belang (Bijbellezen, bidden, voorleven).
- Bijbelse verhalen moeten tijdens de basisschoolleeftijd vaker dan één keer terugkomen.
- 'Vertel het maar' geeft voldoende achtergrond informatie.
- Misschien moeten we een methode als 'Namen en Feiten' aanbieden. (In de Notitie Kind op Zondag hebben we expliciet genoemd dat in onze context de bovenbouwleerlingen veel kennis aangeboden moet worden.)
- Voor de te leren psalmen wordt de Psalmlijst van de Driestar gebruikt, maar die is mogelijk te moeilijk.

Om de betrokkenheid van de oudere kinderen te vergroten zou een materiaaltafel worden ingericht. Dat is er niet van gekomen.

- Preek van de week boekje wordt weinig gebruikt
- Soms krijgen de oudste kinderen een luistervraag mee voor de preek, soms lijkt het erop dat ze 'vergeten' worden, omdat de meeste kinderen naar de Bijbelklas zijn. Onbewust krijgen ze overigens toch wel veel mee

In het gesprek met de ouders kwam aan de orde dat deze nieuwe manier van werken de ouders ook wat gaat kosten. Of dat daadwerkelijk zo is, kunnen we niet goed inschatten.

De invoering van On Track, gericht op de 'gedoopte kinderen van gelovige ouders' is een plus wat betreft inhoud. Inmiddels wordt ook het clubwerk, dat gericht is op de andere kinderen in het dorp onder de loep genomen.

Gemeenschap

Aan de start van het proces bleek dat kinders en ouders wegblijven uit de morgendienst omdat ze de voorkeur geven aan de zondagsschool.

Het lijkt erop dat de deelname van kinderen aan de Bijbelklas en kindercatechese niet minder geworden is ten opzichte van de zondagsschool.

We spraken het verlangen uit dat invoer van de Bijbelklas onder de preek zou leiden tot een grotere deelname van kinderen aan de eredienst. Of dat daadwerkelijk zo is, kunnen we niet onderbouwen met cijfers. Wel is zichtbaar dat kinderen jonger meegaan naar de kerk én dat kinderen die 's avonds niet naar de kerk zouden gaan, nu wel naar kindercatechese gaan.

In 2017 tot invoering Bijbelklas kwamen er gemiddeld 88 bezoekers naar de morgendienst, na invoering Bijbelklas 95. Voor de avonddienst zijn dat er respectievelijk 50 en 46 (Bij deze getallen gaat het alleen om de diensten waarin het Bijbelklas of Kindercatechese is. Bij de 46 bezoekers zijn de 8 kinderen die deelnemen aan On Track niet meegeteld.)

Toen er nog geen Bijbelklas was, lag het gemiddeld aantal kinderen in de morgendienst rond de 10, in de avonddienst rond de 2. Nu zijn er 's morgens gemiddeld zo'n 15 kinderen, 's avonds doen er gemiddeld zo'n 7 kinderen mee met Kindercatechese.

Deze cijfers zeggen misschien iets, niet alles. Immers, er zijn meer factoren te bedenken die van invloed zijn op de kerkgang. Een voorzichtige conclusie kan zijn dat Bijbelklas en Kindercatechese licht positieve invloed hebben op de kerkgang.

Ontmoeten

Kindercatechese draagt bij aan een inhoudsvolle ontmoeting tussen de kinderen uit de gemeente. Mede doordat het ruim een uur duurt is er ook gelegenheid voor het ontwikkelen van relaties en het aanbieden van gelovige identificatiefiguren voor de oudste kinderen.

Eren

In de Notitie hebben we uitgesproken met respect / eerbied voor God onze keuzes te maken en na te gaan welke onnodige drempels we opwerpen voor kinderen.

We beseffen dat het werk van God in kinderharten niet maakbaar is. En spreken de hoop uit dat drempels die onnodig zijn wat minder hoog zijn geworden.

Conclusie en voornemens

Als stuurgroep Kind op Zondag hebben we met voldoening deze evaluatie uitgevoerd. Het is fijn te merken dat velen in de gemeente deze nieuwe vorm positief waarderen. Er is meer ruimte voor verdieping. De betrokkenheid in de gemeente wordt vergroot. Dat geldt kinderen onderling, met name Kindercatechese On Track, maar ook de relatie kinderen-ouderen. Punt van zorg is het pedagogisch klimaat bij de oudere kinderen. Hierop wordt actie ondernomen. Het is fijn om te zien dat het merendeel van de ouders ronduit positief is.

Ons advies naar de kerkenraad is om verder te gaan op het ingeslagen spoor.

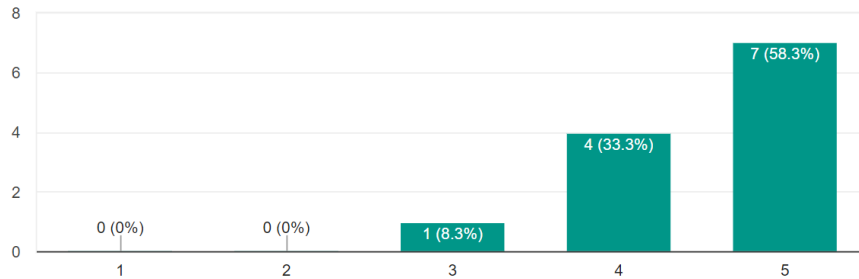
De kerkenraad heeft dit advies overgenomen. In overleg met de kerkenraad is het volgende afgesproken:

- Er wordt gekeken of het kleine zaaltje in het HC beschikbaar gesteld kan worden voor de Bijbelklas vanwege groeps grootte. 's Avonds kan de kindercatechese On Track dan ook daar gebruik van maken. Mooi als er een ruimte beschikbaar komt die kinderen en jeugd welkom heet. Aankleding van ruimte is van grote invloed op kinderen, zodat ook hier een positieve impuls gegeven kan worden pedagogisch klimaat bij de oudere kinderen.
- De liedlijst wordt aangepast. Met name voor de jongste kinderen meer passend aanbod. We denken aan: 33% psalm 33% lied 33% Bijbeltekst.
- Diensten waarbij de Bijbelklas wel/niet bij de preek is
  - o Wel:
    - Feestdagen
    - Avondmaal
  - o Niet:
    - Belijdenis
    - Doop
    - Bevestiging ambtsdragers
    - Gewone diensten
  - o Bij Belijdenis, Doop, Bevestiging ambtsdragers maken de kinderen iets voor betrokken personen.
  - o De stuurgroep KOZ wordt omgezet in werkgroep Kind in de Gemeente. De taak die deze werkgroep meekrijgt is :
    - Stimuleren geloofsopvoeding
    - Deel je geloof in het gezin hoekje op de site onder leef je geloof
    - 1 á 2 avonden per jaar rond geloofsopvoeding
    - Stimuleren advent en lijdenstijd in het gezin

Bijlage A: uitkomsten enquête onder ouders

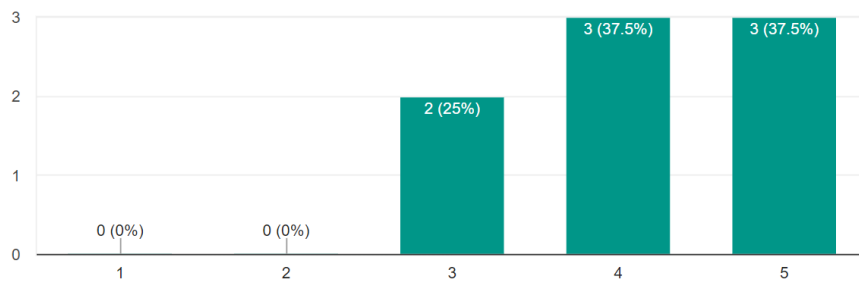
Hoe tevreden ben u in het algemeen over de Bijbelklas zoals het dit jaar is gegeven?

12 responses

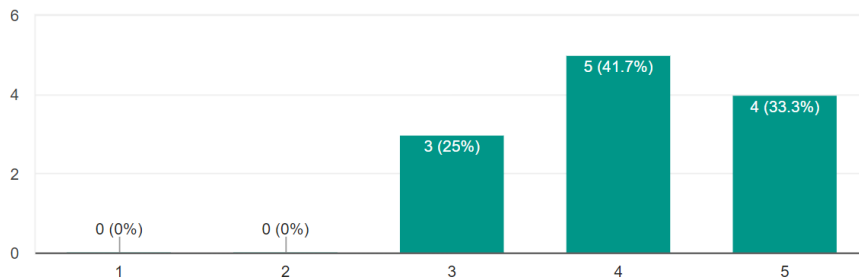
Hoe tevreden ben u in het algemeen over de Kindercatechese zoals het dit jaar is gegeven?

8 responses

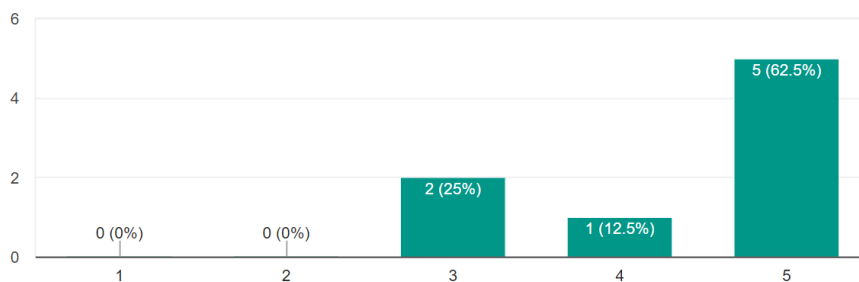
Mijn kind(eren) gaan graag mee naar de kerk als er Bijbelklas is.

12 responses

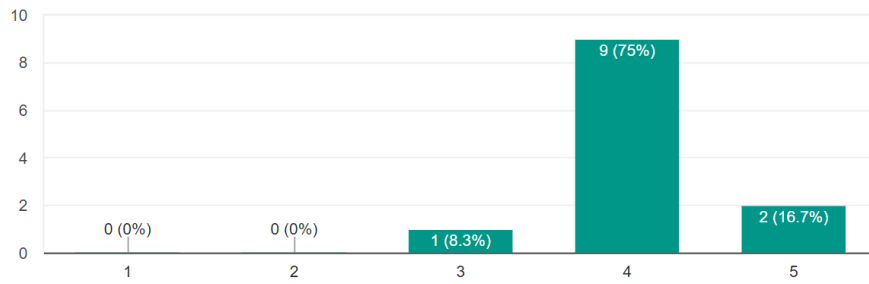
Mijn kind(eren) gaan graag naar de kindercatechese.

8 responses

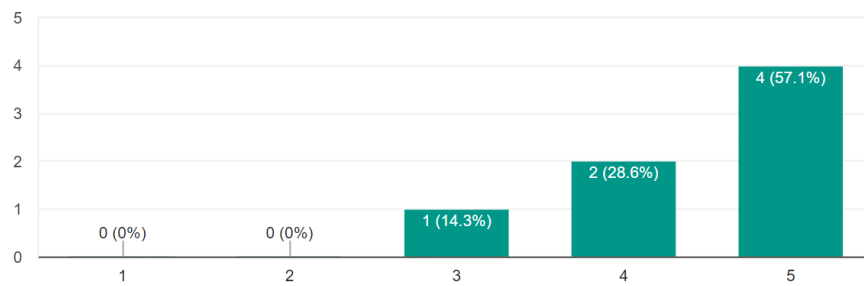
Wat vindt u van de inhoud van de Bijbelklas?

12 responses

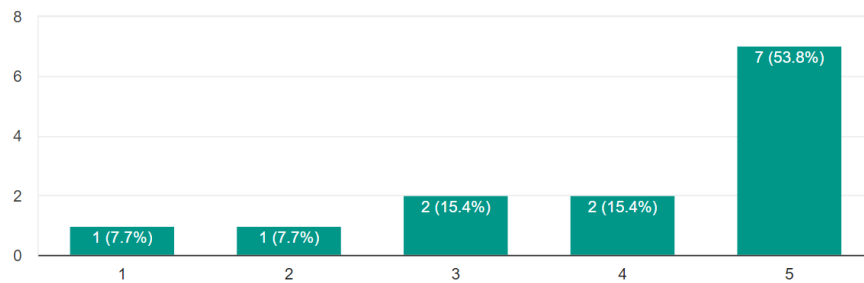
Wat vindt u van de inhoud van de Kindercatechese?

7 responses

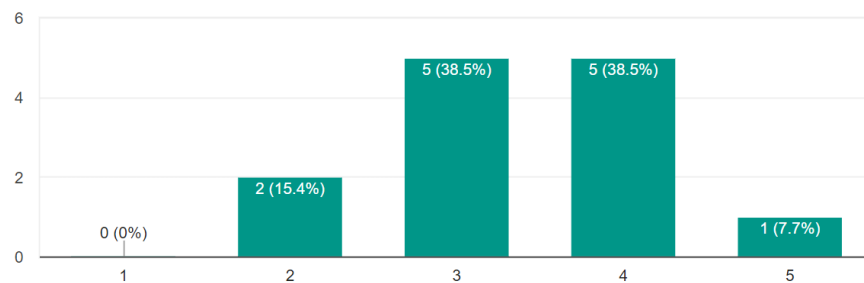
Doordat we nu minder heen en weer hoeven te rijden, is de zondag meer vier- en gezinsdag.

13 responses

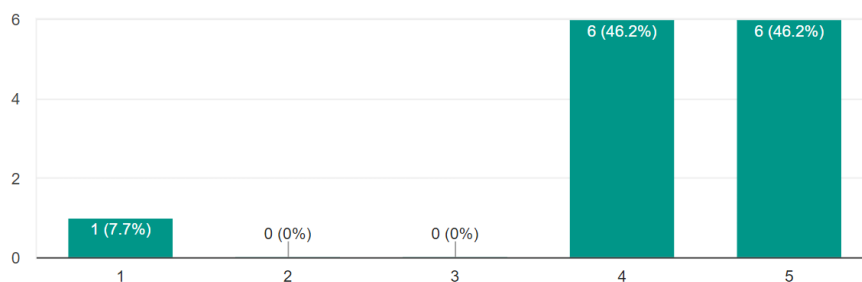
Thuis praten wij door over de Bijbelklas/kindercatechese.

13 responses

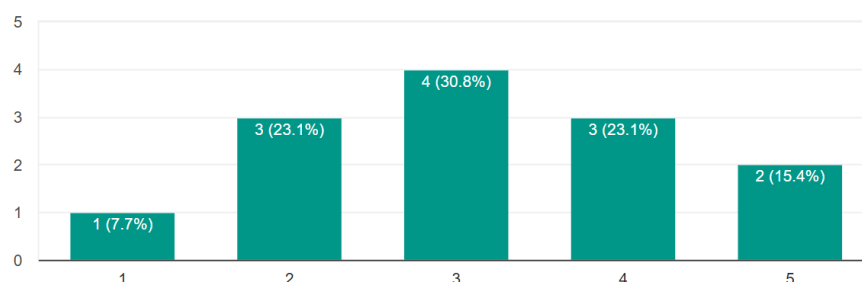
Het is prettig dat de kinderen tijdens de preek naar Bijbelklas zijn.

13 responses

Bijbelklas en Kindercatechese motiveren ons om naar de kerk te gaan.

13 responses

TOPS die ouders meegaven:

- Organisatie
- Kindercatechese is leuk omdat er ook spelletjes worden gedaan.
- De kinderen gaan graag. De verdieping bij On Track vinden we erg fijn. Het kaarten sturen is een goede gewoonte!
- Wat mij betreft lekker doorgaan zo
- Goede structuur voor en tijdens bijbelklas / prettig om de dienst zelf rustig te beluisteren
- Kinderen horen er nu meer bij, krijgen speciale aandacht (op hun eigen niveau), spreekt veel meer aan!
- Ideaal dat kind aparte aandacht krijgt, en eigen nivo de kerk mee mag beleven
- Erg fijn dat er tijdens de dienst aandacht voor de kinderen is tijdens het kindermoment en bijbelklas.
- De methode On Track; positieve sfeer
- het enthousiasme bij terugkomst en de teleurstelling wanneer het niet is.
- kinderen vinden het leuk op de bijbelklas

TIPS die ouders meegaven:

- Aanleren van liederen nog meer laten aansluiten bij de kinderen.
- Ga zo door.
- Minder lang alleen maar liedjes voor Pasen of Kerst aanleren. Met bovenbouw groepsvormende activiteiten ondernemen.
- Geen verdere tips
- Meer voorwerk mbt knutsel / opruimbak voor werkjes die nog afgewerkt moeten worden / werkjes ook meer plannen
- Psalmen aanleren blijft lastig bij (kleine) kinderen. Is het niet mogelijk om wat meer liedjes te laten leren? Die teksten zijn vaak ook erg mooi en spreken de kinderen veel meer aan...
- zo doorgaan
- Ik heb het idee dat niet alle kinderen zich voorbereiden op de bijbelklas.

- Bijbelklas is top, mijn tip is, of er goed gekeken kan worden naar welke psalmen en liedjes er worden aangeleerd. Niet altijd herkenbaar voor het kind, of wat langdradig.

Algemene feedback

- Vraag over heen en weer rijden: Wij hoeven niet heen en weer te rijden (wonen in Everdingen), maar door deze nieuwe opzet gaan we wél na kerktijd gelijk met z'n allen naar huis. Hierdoor wordt de zondag meer een gezinsdag voor ons.
- Inhoud heb ik geen beeld van, onze zoon is 4 en laat niet alles horen wat die mee krijgt.
- leuk de app van on track met foto's e.d.
- heb het gevoel dat kinderen in diensten waar in geen bijbelklas is, niet meer stil kunnen zitten en dat daar door kinderen weer thuis gehouden worden.

Bijlage B: evaluatie leiding Bijbelklas

Wat is goed bevallen, wat zijn de pluspunten als we kijken als leiding

- De kinderen krijgen echt aandacht en ze horen er echt bij. Op hun niveau. Het kindermoment draagt daar ook echt aan bij. De kinderen willen ook antwoord geven op de luistervraag.
- Rust in de kerk tijdens de preek (merkt de leiding als ze in de kerk zitten).
- Tijdens de kerkdienst Bijbelklas zorgt voor een betere spanningsboog.
- De kinderen komen bij de Bijbelklas rustiger binnen en gaan meteen op hun plek zitten. We kunnen direct starten.
- Het maken van een presentje bij speciale diensten.
- Kaarten sturen met de kindercatechese, zorgt voor betrokkenheid en besef van omzien naar elkaar.
- De methode On track slaat heel goed aan.
- Bij de start van de kindercatechese tijd om te kletsen en wat te drinken/eten. Je weet wat er speelt en wat de kinderen bezig houdt.
- Tijd van vertrek en binnenkomen van kinderen.

Wat is minder goed bevallen, wat zijn de minpunten als we kijken als leiding

- Bij de Bijbelklas is het bij het werkje wat rumoerig, ze ontladen dan even (meer een constatering dan een minpunt).
- Tijd voor iets vertellen aan de leiding is er bij de Bijbelklas wat minder, dat moet tijdens het werken.
- Nu een grote groep met jonge kinderen bij de Bijbelklas.
- Er komen niet perse meer ouders naar de kerk door de Bijbelklas en Kindercatechese.
- Bij de kindercatechese is er soms weinig tijd voor een spelletje.

Wat willen we volgend seizoen anders doen

- Misschien de 3e persoon van de oppas laten helpen bij de knutsel van de Bijbelklas als het nodig is?
- Kerkenraad mag een seintje geven als het te lang duurt (niet te snel) of kan er niet iemand op een knopje drukken na de preek zodat er een lampje aangaat in de consistorie? Het is soms moeilijk te horen.
- Misschien een cd speler met cd's neerzetten zodat we mee kunnen zingen en tijdens de verwerking aan kunnen zetten? De kinderen hebben dan ook meteen een referentie van het geluidsniveau waar ze niet overheen mogen.
- Als we werken aan een thema grotere werkjes maken waar ze meerdere keren over doen. Dan hebben we wel een goede bak nodig waar we het in op kunnen ruimen. Dit ook plannen in het rooster zodat het duidelijk is.
- Minder grote liederen bij pasen en kerst, dit jaar waren ze erg groot.
- Kinderen van de kindercatechese doen bij kerst en pasen niet mee met de projecten van "Vertel het maar". Ze zingen en doen wel mee in de kerk met kerst en pasen.
- Bij de Bijbelklas meer variatie in Psalm, Bijbeltekst en lied. 1/3 psalm, 1/3 bijbeltekst en 1/3 lied.

Bijlage C: evaluatie leiding Kindercatechese On Track

Kindercatechese: alle kinderen vinden dit leuk, zondagschool vonden ze minder leuk.

Elkaar ontmoeten: positief

Door het jaar heen wordt geïnvesteerd in meerdere werkvormen

Aandachtspunt bovenbouw

- Respect voor elkaar ontwikkelen
- Pedagogisch klimaat
- Groepsdynamiek
- Differentiëren in verwerkingsmogelijkheden??
- Bv Namen en Feiten doe-boekjes
- Hangt het samen met het verschil tussen wat ze hier meekrijgen en wat ze thuis meekrijgen?
- Om over na te denken
  - Rol ouders
  - Opzet avond
  - Groepsvormende activiteit om het jaar te starten

Kerkgeschiedenis?

Stimuleren psalmen beter aan te leren

Leiding positief

Grote groep!

Leuke details: presentje bijzondere diensten, kaartje betrokkenheid

Aantal kinderen is gelijk als bij zondagschool, op 1 na.

Praktische verbeterpunten die ze zelf oppakken

Andere punten:

- Variatie lied, psalm,
- Lampje aan laten gaan? Als de preek afgelopen is...
- Dan cd aan onder verwerking, voor de rust

Kindercat:

- Rond pasen en kerst: niet vertel het maar. Verder met On Track. Zo meer ruimte voor andere, groepsvormende / bindende activiteiten
- Groepsvormende activiteiten?

Bijlage D: uitkomsten evaluatie met de kinderen

Eén op één gesprekjes bij Kindercatechese

Wat vind je fijn, prettig

- Ik vind het erg leuk, soms heb ik geen zin omdat er dan leuke dingen thuis zijn of omdat ik dan moe ben. Het ontrackboekje en samen Bijbellezen vind ik heel fijn.
- Samen dingen doen en niet alleen is fijn. Super fijn om 's avonds te gaan anders moet ik naar de kerk of verveel ik mij.
- Het eet en drink moment is gezellig en het is leuk als we tijd hebben voor spelletjes.
- Het is heel open, je mag en kan alles delen.
- Het bij elkaar zijn is fijn.

Wat wil je zo houden

- Spelletjes en veel zingen.
- Zoals het nu is wil ik het houden, maar zeker de juffen moeten blijven.
- Danken en bidden met elkaar.
- Kringgebed.
- Maakt niet uit als er iets anders wordt.

Leer je meer van God en hoe leer je God beter kennen

- Ik leer meer van God dat is fijn.
- Ik leer God kennen doordat we zelf mogen lezen en erover door te praten.
- Klein beetje, ik weet al veel. Leer wel meer door te luisteren en mee te doen.
- Ik leer meer van God door de uitleg van de Bijbel die de juffen geven.
- Ik leer meer van God door de Bijbelteksten die we moeten leren, door het samen lezen en het boekje.

Wat zou beter mogen

- Meer eten en drinken, verder is alles goed toch?
- Het zou wat rustiger mogen in de groep, ik kan daar zelf ook wat aan doen door te luisteren en niet mee te doen.
- Het is soms zo druk en niemand luistert naar elkaar dat moeten we anders doen. Misschien de regels die we samen gemaakt hebben ophangen?
- Samen lesgeven is fijn dan is er meer orde en is het gezellig (noot van de juffen, als we samen lesgeven doen we altijd bijzondere dingen denk aan feestdagen).
- Gedrag van de kinderen, dat is om stoer te doen ofzo en komt door het oogcontact. We moeten daar beter op letten. Misschien uit elkaar zitten, maar dat is ook niet zo gezellig.